

CUMHURİYETİMİZİN 100. YILINDA MÜZİĞİMİZİN YÜZLERİ

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ
BAŞKANLIĞI

T.C.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 686

Kaynak Eserler: 98

ISBN: 978-975-17-6082-1 (3.c) ISBN Takım Numarası: 978-975-17-6079-1 (Tk)

Cumhuriyetin 100. Yılında Müziğimizin Yüzleri

Editörler: Prof. Dr. Nilgün DOĞRUSÖZ DİŞİAÇIK - Prof. Dr. Murat Salim TOKAÇ

Yazarlar: (Çoklu Yazar)

Birinci Baskı: 1000 Adet

©Atatürk Kültür Merkezi - 2024

E-Yayın

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ

Adres : Üniversiteler mah. Toplum cad. No.: 5 06800 Çankaya/ANKARA

Tel: 0312 284 34 18 - Belgegeçer: 0312 284 34 65

E-Posta: bilgi@akmb.gov.tr

Grafik Tasarım: Nermin KABACI

Baskı: Önka Kağıt Ürünleri İml. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Zübeyde Hanım Mah. Sebze Bahçeleri Cad. No: 80/32-33 Altındağ / Ankara Tel: 0 312 384 26 85

Sertifika No: 53101

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ AYDIN SAYILI KÜTÜPHANESİ KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Cumhuriyetin 100. yılında müziğimizin yüzleri / editör: Nilgün Doğrusöz Dişiaçık,

Murat Salim Tokaç. 1. baskı — Ankara : Atatürk Kültür Merkezi , 2024.

4 cilt : fotoğraf, nota, belge ; 24 cm . — (AKDITYK Atatürk Kültür Merkezi Yayını;
684, 685, 686, 687 ; Kaynak Eserler ; 96, 97, 98, 99)

ISBN: 9789751760807 (1. cilt)

9789751760814 (2. cilt)

9789751760821 (3. cilt)

9789751760838 (4. cilt)

9789751760791 (takım)

1. MÜZİK -- TÜRKİYE
2. MÜZİK -- TÜRKİYE -- TARİH
3. MÜZİK -- MÜZİSYENLER -- TÜRKİYE
4. MÜZİK -- TÜRKİYE -- BESTECİLER.
5. MÜZİSYENLER, TÜRK -- ELEŞTİRİ VE YORUM
6. MÜZİSYENLER, TÜRK -- BİYOGRAFİ
7. BESTECİLER, TÜRK -- BİYOGRAFİ

I. Doğrusöz Dişiaçık, Nilgün II. Tokaç, Murat Salim III. e.a IV. dizi

781. 922561

Uluslararası Yayınevi Beyannamesi

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı 1983 yılında kurulmuş olup 41 yıldır uluslararası düzeyde faaliyet göstermektedir. “Tanınmış Uluslararası Yayınevi” kategorisinde yer alan AKM; yayımladığı özgün bilimsel kitaplar, çeviri eserler (Almanca, Çince, Fransızca, İngilizce, Rusça vd.) ve bilimsel süreli yayınlar ile çalışmalarını ulusal ve uluslararası alanlarda yürütmeye devam etmektedir.

AKM tarafından yayımlanan eserler, Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının ka-tologlarında yer almakta; dünyanın en geniş çevrim içi kamu erişim kataloğu olan Worldcat.org’da dizinlenmektedir.

Yayınlarmızla ilgili ayrıntılı bilgiye akmb.gov.tr adresinden ulaşılabilir

CUMHURİYETİMİZİN 100. YILINDA MÜZİĞİMİZİN YÜZLERİ

Editörler:

Prof. Dr. Nilgün DOĞRUSÖZ DİŞİAÇIK - Prof. Dr. Murat Salim TOKAÇ

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ
BAŞKANLIĞI

İÇİNDEKİLER

Kemal İlerici (1910-1986) ve Dörtlü Armoni Sistemi	15
Semih PELEN	15
Kemal Niyazi Seyhun.....	31
Hüseyin KIYAK.....	31
Geç Dönem Osmanlı-Türk Müziği Çevrelerinde Bir Rum Teorisyen: Konstantinos Aleksandru Psahos	45
Eylül DOĞAN	45
Tanburî Laika Karabey'in Hayatı ve Müzikoloji Çalışmaları	59
Şeyma ERSOY ÇAK	59
Cumhuriyet Dönemi Türk Müziğinin Parlayan Kadın Sesleri: Lale ve Nerkis Hanımlar	75
Zehra YILMAZ.....	75
Halid Lemi Atlı (1869-1945) Hayatı, Besteciliği ve Eserleri.....	91
Seda DÜZYOL YILMAZ	91
Leon Hancıyan	111
Merve ÖRENÇ AKYOL.....	111
Türk Operasının Dünyaya Açılan Yüzü Leyla Gencer	125
Namık Sinan TURAN.....	125
Bir Ayaklı Tarih, Bir Yanık Saz'dı: Leylâ Saz (Hanım).....	143
Sinem ÖZDEMİR GÖÇERİ	143
M. Kemal Altınkaya ve Rumeli Türküleri.....	167
Onok BOZKURT	167
Mahmud Ragıp Gazimihal	183
F. Belma OĞUL	183
Neyzen Tefkî'nin Meşk Hocası Özdönmez'in (Ö.1954), Cumhuriyet Neyzen Nesline Çağrısı	197
Recep USLU	197
Mehmed Sadettin Heper (1899-1980).....	219
Ahmet Hakkı TURABİ	219
Mehmed Zâti Bey ve Kütüphane-i Musikisi.....	233
Gökhan YALÇIN	233

Mesud Cemil’i Anlamak.....	249
N. Oya LEVENDOĞLU	249
Musikinın Sırlar Hazinesinin Sahibi: Muallim İsmail Hakkı Bey	263
Dilhan YAVUZ.....	263
Muallim Kâzım Uz.....	277
Mehmet ÖNCEL.....	277
Genç Ankara ve Muammer Sun’un Ses Dünyasının Temelleri (1932-1960)	293
Arda ERDEM.....	293
Horasan’dan Keskin’e Bir Çılgık: Muharrem Ertaş.....	305
Utkan MESCI.....	305
Cenk GÜRAY	305
Cumhuriyet Değerlerini Sürdürülebilir Kılanlardan Bir Ozan: Muhlis Akarsu	315
Ayten KAPLAN	315
Muzaffer Sarısözen Türkülerden Bir Vatan.....	341
Cenk GÜRAY	341
Ezgi TEKİN ARICI.....	341
İsmet KARADENİZ	341
Münir Nurettin Selçuk (1900-1981).....	351
Nuri ÖZCAN	351
Nazife Güran (1921-1993): Gölgedeki Kadınların Sesi	361
Ali ERGUR.....	361
Besteci, İcraçı ve Düşünür Olarak Necdet Yaşar	367
Ali YILMAZ	367
Deniz ŞAHİN.....	367
Türk Halk Müziğinin Artist-Öğretmeni Neriman Altındağ Tüfekçi	375
Mehtap DEMİR GÜVEN	375
Neşet Ertaş.....	389
Erol PARLAK.....	389
Neveser Kökdeş ve Eserlerindeki Modernleşme	401
Doç. Dr. Şerife GÜVENÇOĞLU.....	401
Neyzen Emin Dede (1883-1945)	421
Nurullah KANIK	421
Hâke Düşmüş Bir Cevher Neyzen Tefik.....	433
Süleyman ERGÜNER.....	433

Nida Tüfekçi	459
Sinan AYYILDIZ	459
Mücahit KOL	459
Kadıköylü Sinekemani Nuri Duyguer.....	475
Hüseyin KIYAK.....	475
Kendi Kendisinin Ustası Olmuş Bir Usta: Özay Gönlüm	501
Okan Murat ÖZTÜRK.....	501

Mehmed Sadettin Heper (1899-1980)

Ahmet Hakkı TURABİ¹

Özet

Müzik teorisi disiplini, eğitim sürecinde sürekliliği sağlayan bir uygulama olan eski çağlara dayanan meşk yöntemiyle çağlar boyunca aktarılmıştır. Bu bağlamda öğretmen-öğrenci ilişkisi çok önemlidir. Meşk yönteminin inceliklerini tam olarak anlamak için, hem öğretmenin hem de öğrencinin hayatını derinlemesine anlamak çok önemlidir, çünkü bu bilgi sadece meşk zincirindeki halkalar için değil, aynı zamanda daha geniş müzik topluluğu için de geçerlidir.

Bu bilgilerden hareketle Türk Müziği Tarihi'nin ışıık saçan isimlerinden Mehmet Sadettin Heper'in biyografisini sunuyoruz. Odak noktamız, Heper'in yetiştirilme tarzı ve çalışmaları, özellikle müzik teorisi ve sanatına yaptığı katkılar ve müzik repertuarımızın ana kaynaklarından biri olarak kalıcı etkisidir. Heper'in yaşamının kavrayışlı ve aydınlatıcı bir tasvirini sağlamak için arşiv belgeleri, röportajlar ve onu tanıyanların kişisel anlatımları dahil olmak üzere bir dizi kaynaktan yararlandık.

Abstract

The discipline of music theory has been passed down through the ages via the time-honored method of meşk, a practice that ensures continuity in the educational process. Within this context, the relationship between the teacher and student is of paramount importance. To fully understand the intricacies of the meşk method, it is crucial to have a deep understanding of the lives of both the teacher and the student, as this knowledge is not only pertinent to the links in the meşk chain but also to the broader musical community.

In light of this, we present the biography of Mehmet Sadettin Heper, a luminary figure in Turkish Music History who achieved great fame through his lifelong contributions to the discipline. Our focus is on Heper's upbringing and work, particularly his contributions to musical theory and art, and his enduring impact as one of the main sources of our musical repertoire. To provide an insightful and illuminating portrayal of Heper's life, we have drawn on a range of sources, including archival documents, interviews, and personal accounts from those who knew him.

Mehmed Sadettin Heper (1899-1980)

Ailesi

Mehmed Sadettin Heper'in dedesi Osman Nuri Efendi 1800'lü yılların ortalarında Eyüp'e görevli olarak gelmiştir. Eyüp'teki aile kabristanındaki mezar taşında yazılı bilgiden hareketle Koçhisarlı ve Nakşibendî halifesi olduğu anlaşılmaktadır.² Eyüp Camii'nde çeşitli görevler aldıktan sonra kayyum olan Nûri Efendi, Emine Hanım ile evlendi ve bu evlilikten oğulları Halit dünyaya geldi. Çocuk sahibi olduktan sonra Silahtarağa Caddesi Hamam Sokak'taki konağı aldı ve görevini, tüm tecrübe ve bilgilerini aktardığı oğlu Hâfız Halit'e devretti.

¹ Prof. Dr., Marmara Ün., İlahiyat Fak., Türk Din Musikisi Anabilim Dalı Öğr. Üyesi

² "Hüve'l-Bâki Tarikat-i Aliyye-i Nakşibendiyye'den Hâlidîyye meşâyih-ı izâmından es-Seyid el-Hâcc Feyzullah Efendi Halifesi Ebû Eyyûb el-Ensârî Câmî-i Şerîfi Kayyımı Koçhisârî Osman Nûrî Efendi'nin rûhi için el-Fatiha, fi zilhicce sene 1280"

"Hüve'l-Hallâku'l-Bâki Eyyûb Câmî-i Şerîfi Kayyımbaşısı (ve) Hekim Kutbeddin Mektebi başmuallimi merhûm ve mağfûr Hâfız Hâlid Efendi'nin rûhuna rızâen lillahi'l-fatiha - fi 12 Mart Sene 1938"

Sadettin Heper'in babası Hâfız Halit Efendi, küçük yaşta babasını kaybetmiş, hıfzını tamamlamış ve babasının kayyumluk mesleğini devam ettirmiştir. Eyüp Sultan Camii'ndeki kayyumluk görevi haricinde bir de konağının önündeki Hekim Kutbeddin Sıbyan Mektebi'nde Kur'an-ı Kerim ve din dersleri vermiş ve başmuallimlik yapmıştır.

Zehra Hanım'la evlenen Halit Efendi'nin Saniye (1886-1974), Emine (1888-1969), Sadettin (1899-1980)³ ve Zeki (1905-1992) adında dört çocuğu olmuştur. Eyüp Sultan Camii'nde uzun yıllar hizmet veren Halit Efendi, soyadı kanunu ile birlikte "Heper" soyadını almıştır. 1938 yılında vefat eden Halit Efendi'nin kabri Pierre Loti'deki aile mezarlığındadır.⁴

Doğumu

Nüfus kağıdında ismi "Mehmed Sadettin Heper" olarak kaydedilmiş olan Heper Hoca, İstanbul Eyüp Sultan, Cami-i Kebir Mahallesi Külhan Sokak 2 numaradaki konakta; çeşitli kaynaklara göre 10 Mayıs 1899'da doğmuş olduğu nakledilmekle birlikte mezar taşındaki tarihe ve talebesi Hüseyin Top'un notlarına göre ise 10 Mayıs 1900'de dünyaya geldi. Doğduğu ev bugün ayakta ancak sokak ve mahalle isimleri değişmiştir. Nüfus kaydındaki 1316 yılında doğduğu bilgisi hicrî takvime göre olup 1899 tarihinde doğdu ihtimalini güvenilir kılmakla birlikte⁵ Özcan'ın ilgili ansiklopedi maddesinde doğum tarihi olarak sadece 1899 tarihini tercih etmesi⁶ bu bilgiyi kuvvetlendirmektedir. Doğum günü olan 10 Mayıs ve nüfus kağıdındaki 1316 sene bilgisinden hareketle Sadettin Heper'in doğum tarihi 10 Mayıs 1899 Çarşamba (h. 29 Zilhicce 1316) olduğu söylenebilir.

Ailesi

Heper, 1923 senesinde pek sevdiği eşi Müzeyyen Hanım ile evlenmiştir. Oğlu Nurettin Heper 1926 doğumludur. Sadettin Bey doğduğu konaktan 1932 senesinde ayrılıp Kızıltoprak'taki evine taşınmıştır. Emekli olduktan sonra 1950'de Kuzguncuk'taki yalısına taşınmıştır. Eşi Müzeyyen Hanım'ın vefatını müteakip 11 Mayıs 1980 tarihinde Kuzguncuk'taki evinde vefat etmiş ve Eyüp'te bulunan aile kabristanına defnedilmiştir.

Eğitimi ve Mûsikî Hocaları

Rüştiye eğitiminin ardından devrin musiki üstatlarından dersler almaya başlamıştır. İlk mûsikî bilgilerini 10 yaşlarında iken komşuları Zekâîzâde Hâfız Ahmed Irsoy (ö. 1943)'dan almış ve bu dersler hocasının vefatına kadar uzun süren meşklerle devam etmiştir.⁷ Bu çalışmalar esnasında 500'ün üzerinde ilahî, tevşih, na't, durak ve 30 mevlevî âyini meşk etmiş; Emin (Yazıcı) Dede (ö. 1945)'den Hamparsum notasını öğrenmiştir.⁸ Ayrıca kendisinden Hamâmîzâde İsmail Dede (ö. 1846)'nin Şevkutarab âyini meşk etmiştir. Emin Dede'nin Hamparsum notası ile yazdığı bazı eserleri kaydettiği defterlerin bir kısmı Sadettin Heper'e intikal etmiştir.⁹

Heper'in istifade ettiği hocalarından biri de Rauf Yekta Bey (ö. 1935)'dir. Kendisinden 12 yıl kadar musiki meşk etmiş ve Batı notası öğrenmiştir.¹⁰ Burcu Sağlam, Cüneyt Kosal ile Heper hakkında yaptığı görüşmeden hareketle Heper'in Rauf Yekta Bey'den ekseriyetle mevlevî âyini geçtiğini aktarmaktadır. Aynı zamanda Rauf Yekta Bey'in meşk esnasında nota kullanımına karşı olmasından hareketle Heper'in de meşk sistemine bağlılığını sürdürdüğünü nakletmiştir.

³ Diğer kaynaklarımızın aksine Türkmenoğlu 1900 tarihini vermiştir.

⁴ Şener Türkmenoğlu, "Eyüp: Bir Semte Gönül Vermek", Abc Yayın Grubu, İstanbul 2005.

⁵ Sağlam, Burcu, *Musikişinas*, Sayı 14, 2015, s. 46

⁶ Özcan, *Sadettin Heper*, s. 209

⁷ Özcan, Nuri, *Sadettin Heper*, Keşkül, sayı: 3, s.113, Mart 2005

⁸ Özcan, a.g.e, s.113

⁹ Sağlam, a.g.e, s.50

¹⁰ Sağlam, a.g.e, s.50

Rauf Yekta Bey ile yoğun bir çalışma döneminde olan Heper aynı zamanda Galata ve Bahariye Mevlevîhâneleri neyzenbaşısı Emin Yazıcı ve Rauf Yekta Bey'in de ney hocası olan Hakkı Dede'den (ö. 1919) ney üflemesini öğrenmiş ve Ahmed Avni Konuk (ö. 1938)'un mûsikî ve tasavvuf sohbetlerine katılmıştır. Ayrıca Ahmed Avni Bey'in 119 makamdan meydana gelen kâr-ı nâtıkını; üç mevlevî âyinini; sûzidil, hicaz ve şehnaz kârlarıyla diğer eserlerini bizzat kendisinden meşk etmiştir.¹¹

Görevleri

Babası gibi genç yaşta hıfzını tamamlayan Sadettin Heper yine gençlik yıllarında Eyüp Sultan Camii'nde bir dönem imamlık yapmıştır. Maliye Vekâleti'nde çeşitli kademelerde uzun yıllar görev yapmış ve 1940'lı yılların sonunda¹² emekli olmuştur. Bir süre sonra İstanbul Radyosu'nda ve Belediye Konservatuvarı'nda sözleşmeli olarak göreve başladı.¹³ 10 yıl kadar çalıştığı bu kurumda Hamparsum notası ile yazılmış koleksiyonların günümüz Batı notasına çevirme çalışmalarına katıldı.¹⁴ 1967-1968 yıllarında Repertuvar Kurulu üyeliği yaptı. Cevdet Çağla ile müşavirlik görevinde bulunan Heper, bir yandan da "Tarihi Türk Musikisi Eserlerini Tasnif ve Tespit Heyeti" üyesi olduğu İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda 1970 yılına dek repertuvar tespiti çalışmalarına devam etti.¹⁵ 1976 yılında öğretim faaliyetlerine başlayan İstanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'nda usûl ve dînî mûsikî dersleri okuttu ve bu görevine vefatına kadar devam etti.¹⁶

Konya İhtifalleri

Mevlevî tarikatine intisap eden Sadettin Heper, evine çok yakın olan Bahariye başta olmak üzere, Galata ve Üsküdar Mevlevîhâneleri'nde kudüm vurmıştır. Sadettin Heper ve Halil Can genç yaşta tanışmışlar ve dostlukları uzun yıllar devam etmiştir. 50'li yıllarda düzenlenmeye başlayan Şeb-i Arûs törenlerinin sorumluluklarını birlikte üstlenen bu arkadaşlar Nezih Uzel'in ifadesiyle Konya ihtifallerinin kurucusu konumundadırlar. Konya Sultan Selim Camii'nde Mevlid merasimleri olarak düzenlenen bu toplantılar, Heper önderliğindeki bir grup tarafından Kânî Karaca'nın ve Hulusi Gökmenli'nin aşr-ı şerif okuduğu âyin merasimlerine dönüştürülmüştür. Meydan görmüş son mevlevîlerden olması, klasik âyinleri son üstatlardan meşk etmesi, Mevlevî âyinlerinin hem müzikal açıdan hem merasim olarak her türlü bilgi ve tecrübesine sahip olmasından dolayı Heper, Şeb-i Arûs heyetinin başkanlığını yapmıştır.¹⁷

Türk Mûsikisinde Sadettin Heper

Bestekâr ve Hâfız Tahir Karagöz, Konya ihtifalleri esnasında bir gün Sadettin Heper'e uzun uzun baktıktan sonra yanında bulunan Emin Işık'a şöyle der: "*Türk musikisi yok olsa bu adamın hâfızasından yeniden yazılır.*" Repertuarında taşıdığı binlerce eseri, sonraki nesillere modern usullerle taşıyabilen Heper için Karl L. Signell şöyle der: "*Klasik Türk Müziği'ne gönül veren herkes, Saadeddin Heper'in ansiklopedik zekâsını özleyecektir.*"¹⁸

Heper'in Türk müziğine en önemli katkısı şüphesiz hocalarından topladığı notalardan oluşan eşsiz ve zengin koleksiyonlarıdır. Bu eserlerden pek çoğunu görev aldığı tasnif heyetlerinde arşivimize kazandırmıştır. Bu koleksiyonların bir kısmı Hüseyin Top vasıtasıyla Dr. Harun Korkmaz'a intikal etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında dünyaya gelen Heper'in hayatının şekillenmesinde içinde yetiştiği aile

¹¹ Özcan, a.g.e, s.112

¹² Burcu Sağlam Heper'in emekliliği için ilgili makalenin 54. Sayfasında 1950 tarihini vermiş, 55. Sayfada ise "1940'lı yılların" ifadesini kullanmıştır.

¹³ Sağlam, a.g.e, s.55

¹⁴ Özcan, a.g.e, s.112

¹⁵ Sağlam, a.g.e, s.55

¹⁶ Özcan, a.g.e, s.112

¹⁷ Sağlam, a.g.e, s.59-61-62

¹⁸ Sağlam, s. 46

ve çevre, babası ve hocası olan Halit Efendi ve eğitim hayatında rahle-i tedrisinde bulunduğu hocaları ilk incelemede dikkat çekmektedirler. Bilhassa Türk müziğinin mimarları arasında olan Rauf Yekta Bey, Ahmet Irsoy, Ahmed Avni Konuk ve Emin Yazıcı gibi hocalardan yetişmesi onun kıymetini daha da artırmaktadır. Dolayısıyla geleneksel meşk zincirimizin en önemli köprülerinden biri olmuştur.

Diğer yandan klasikten modern öğretime geçiş sürecinde konservartuvarda verdiği derslerle bu süreci hem yaşamış hem de klasik eserlerin kendine has üslubu içerisinde en sağlıklı bir şekilde aktarımını sağlamıştır.

Aynı zamanda başta usûl olmak üzere, nazari konularda ve eleştiri yazılarıyla gazete ve dergilerde makaleler kaleme almış; bu yazılarında geleneksel üslubun savunuculuğunu yapmıştır.

Batılılaşma hareketleri ve Tanzimat dönemi sonrasında değişmeye başlayan Osmanlı şehir toplum hayatını dikkate aldığımızda her sahada geleneğe sıkı sıkıya sarılan, sahip oldukları ve bizzat yaşayarak devam ettirdikleri gelenekleri muhafaza etmek ve sürdürmek için çaba gösteren önemli isimlerin talebesi olması Heper'in hayatı boyunca gerçekleştirdiği hizmetlerin anahtarları olmalıdır.

Temelde almış olduğu Kur'an-ı Kerim ve hâfızlık eğitimi, Zekâîzâde Hâfız Ahmet Irsoy ile yapmış olduğu musiki meşikleri, ilerleyen yıllarında ise Emin Dede'den, Rauf Yekta Bey'den, Ahmet Avni Konuk'tan ve Hakkı Dede'den istifade etmesi ve hayatı boyunca hocalarından devşirdiği bu ilimleri bir sonraki nesle aktarmak için sarf ettiği büyük gayretler, Mevlevî âyini formuna yapmış olduğu önemli hizmetler ve Konya İhtifallerinde uzun yıllar yaptığı hizmetler bizi bu geleneğin aktarımı çerçevesinde Heper'in bir köprü vazifesi gördüğü sonucuna ulaştırmaktadır.

Kişiliği

Çocukluğunda aldığı dini eğitim, hâfızlığı ve itikadı çerçevesinde yurtdışında –helal kesim olup olmadığını bilememesinden dolayı- et yememeye gayret etmiş, yine yurtdışında hastalanırsa kan nakli yapılmamasını vasiyet etmiştir. 1970 senesinde hac görevini ifa eden Heper'in çevresinde pek çok küs olanı barıştırdığı bilinmektedir.

Uzun yürüyüşleri tercih eden Heper'in bozuk havalarda vapura binmemeyi tercih ettiği, sigara kullandığı ama daha çok nargile tiryakisi olduğu anlatılmaktadır.

Sanat Düşüncesi

Türk müziği eserlerinin klasik üslupta icrası konusunda oldukça hassas olan Heper, hocası Zekâî Dede'nin izindedir ve geleneksel meşk-icraya büyük bir sadakat ile bağlıdır. Bu düşünce çerçevesinde talebe, meşk hocasını ana kaynak olarak görür ve eserin hocasından meşk ettiği halini sorgulamaz. Bu meyanda Heper, hocalarından meşk ettiği eserleri olduğu gibi notaya almaya gayret etmiş ve klasik icra üslubuna hayatının sonuna kadar sadık kalmıştır. Gerek Osmanlıca gerek edebiyat bilgisiyle güfteleri tashihe çalışmış, bilmediği konularda uzman arkadaşlarından yardım almıştır.

Sadece müziğin icrası ve yazımında değil bestelemenin keyfiyeti konusunda geleneksel ritüellere çok bağlı olan Heper, Sadun Aksüt'ün bir ayin bestelemek isteğini duyunca evine davet etmiş; adet olarak Mesnevi'nin açtıkları ilk sayfasındaki güfteyi belirlemiş, sonra da Sadun Aksüt'e evine gitmesini, abdest alıp iki rekât namaz kıldıktan sonra niyetlenip ayin bestelemeye başlaması gerektiğini tavsiye etmiştir.

Kök Mecmuası'ndaki mülakatlarından anlaşıldığı kadarıyla Heper'e göre dini musiki, Türk musikisi sınırları içerisinde, tek farkı güftesinin dini içerikli olmasıdır. Dini eserlerde sanat endişesinden uzak, oldukça sade eserler olduğunu, bununla birlikte son dönemlerde şarkı üslubunda ilahiler bestelendiğinden şikâyet eden Heper'in klasik üslupta eser bestelenememesini maddi sıkıntılara ve maneviyat eksikliğine bağladığı anlaşılmaktadır.

Klasik icra üslubunu anlatırken kurduğu şu cümle çok önemlidir: “Mûsikimizde gözyaşı, hıçkırık, inilti yoktur; derinlik, zarafet, asalet vardır.” Bu meyanda popüler icracıları ve klasikçileri ayırt eden Heper, bunun sebepleri olarak; icracıların maddi yetersizliklerden dolayı icraya yeteri kadar zaman ayırıp çalışamamalarını, klasik üslup zevkini

bilmemelerini, eski ustaların kalmamasını ve en önemlisi de bu müziğin kültürüne vakıf olmamalarını saymaktadır.¹⁹

Yayımları:

Mevlevi Ayinleri, 1979

Milliyet Gazetesi köşe yazıları, 1959-1963

Tercüman Gazetesi İnci Eki, (baş. 1971)

Musiki ve Nota Dergisi yazıları

Mevlâna Güldestesi yazıları

Musiki Mecmuası yazıları:

- Dr. Suphi Ezgi
- Mesut Cemil'in Ardından
- Musikimiz ve Mevlevi Ayinleri
- Bir Kıymet Daha Gitti
- Nayi Osman Dede
- Türk Musikisinde Usuller²⁰

Besteleri

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Sadettin Heper'in biri saz eseri olmak üzere toplam 17 bestesi vardır. Bu eserlerden Hisarbûselik makamında olan Âyin-i Şerîfi meydan görmüştür. En çok bilinen ve okunan bestesi ise Müsteâr makamında olan "Sevelim Hazreti Mevlana'yı" güfteli eseridir:

¹⁹ Kök Dergisi, sa. 10 (s. 11), (19 (s. 12), (19 (s. 26).

²⁰ Sağlam, a.g.e, s. 67

	ESER	MAKAMI	GÜFTEKÂRI	FORMU	USÛLÜ
1	Aşka bağlan ruhunun iksiridir şeyda gönül	Rahatfeza	Sıtkı Göker	Yürük Semai	Yürük Semai
2	Birtanesin ey nigar	Şehnaz Buselik	Mithat Bahari B.	Şarkı	Yürük Semai
3	Bülbül gibi demadem olmaz mıyım neğam-zen	Bend-i Buselik	Belirsiz	Nakış	Frenkçin
4	Cünunum ah ü zarımdan nümayan oldu pey-der-pey	Şehnaz	Belirsiz	Ağır Semai	Aksak Semai
5	Esselam ey mahzen-i esrar-ı hikmet esselam	Rast	Belirsiz	İlahi	Düyek
6	Eylemek layık mıdır bunca cefa	Arazbar Buselik	Belirsiz	Şarkı	Ağır Aksak
7	Görmez oldu gözyaşı dökmekle dünyâ gözlerim	Acem Aşiran	Hicrî	Beste	Çenber
8	Gözüm nuru cihanda sen gibi bir nev-civan olmaz	Beste Isfahan	Sıtkı Göker	Nakış Ağır Semai	Aksak Semai
9	Hasret-i ruyinle gityan olduğum	Bend-i Buselik		Beste	
10	Hiç sorma sakın hal-i dil-i zare karışmam	Sultan-i Irak	İzzet	Şarkı	Ağır Aksak
11	Maziyi unuttunsa eğer halimi anla	Buselik	Sedat Büngül	Şarkı	Sengin Semai
12	Nar-ı hicrinle harab-ender	Hicazkar	Abdülbaki Baykara	Şarkı	Düyek
13	Neden ey meh sana üftade olan hor görünür	Hüseyini	Hicrî	Nakış Ağır Semai	Aksak Semai
14	Sensin bana en tatlı emel	Isfahan Buselik	Mithat Bahari B.	Nakış	Yürük Semai
15	Sevelim Hazret-i Mevlanayı	Müstear	Abdülbaki Dede	İlahi	Düyek
16	Yek-dem-i gavvasi badem ber leb-i derya-yi aşk	Hisar Buselik	Mevlana	Mevlevi Ayini	Devr-i Revan
17	Peşrev	Rahatülervah	-	Peşrev	Devr-i Kebir

Örnek İki Beste Notası:

BÜSELİK ŞARKI
"Hatırla Mâziyi"

Sengin Semai

Beste: Sadettin Heper
Güfte: Sedat Büngül

(Aranâğme)

MA Zİ Yİ U NUT TUN SA E GER

HÂ Lİ Mİ AN LA

HA LÂ VU RU YOR KAL Bİ RA Kİ

KİM İİE YE CAN LA

BİR GÜN SE Nİ BUL MAK SE NİN OL

MAK E ME Lİ LE

Mâziyi unuttunsa eğer hâlimi anla
Halâ vuruyor kalb-i rakîkim heyecanla
Bir gün seni bulmak senin olmak emelîle
Halâ vuruyor kalb-i rakîkim heyecanla

MÜSTEAR İLÂHÎ
"Sevelim Hazreti Mevlânâ'yı"

Beste: Sadettin Heper
Güfte: Abdülbaki Dede

Düyek %

SE VE LİM HAZ RE Tİ
İ DE LİM DER GE Hİ
BÂ DE İ AŞ KI VE
MEV LA NA Yİ
MON LA Yİ PE NAH
RİN CE SA Kİ
SÜ RE LİM DEV LE Tİ
ÇA LA LIM NA YÜ KU
U NU TUB BİL ME YE
MEV LÂ NA Yİ
DÜ MÜ İİER GÂH
LİM A FÂ KI
A LA LIM HİM ME Tİ
Dİ YE LİM ZEV Kİ LE
DER GE Hİ Pİ RE GE
1
MEV LÂ NA Yİ
AL LAH AL LAH
LÜP EY BÂ Kİ
2
MEV LÂ NA Yİ
AL LAH AL LAH
LÜP EY BÂ Kİ

Sevelim hazreti Mevlânâyı
Sürelim devlet-i Mevlânâ
Alalım himmet-i Mevlânâyı
Sürelim devlet-i Mevlânâyı

İdelim dergeh-i monlayı penâh
Çalalım nay ü kudümü hergâh
Diyelim zevk ile Allah Allah
Sürelim devlet-i Mevlânâyı

Elyazısı Nota Örneği:

Devr-i kabir

ŞEVKUTARAB PESREVI

İsmail Dede Efendi

Ekler:

Sadettin Heper'in doğduğu konak.

Nüfus hüviyet cüzdanı sureti

Soyadı	Heper
Adı	Mehmet Sadettin
Erkekmi	:
Kadınmi	:
Babasının adı	Haluk Halit
Anasının adı	Zehra
Doğum yeri ve yılı	İstanbul 3/6
Dini	Türkîslam
Medeni hali	Evli
Vilayeti	İstanbul
Kazası	Fatih
Nahiyesi	Eyüp
Mahalle veya köyü	Camıkapı
Sokağı ve Ev No.	Kulhan 2
Cilt ve Sayfa No.	14 47
Ne suretle verildiği	7 ayı

Bu nüfus cüzdanında adı ve hüviyeti yazılı olan Mehmet Sadettin Heper Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak Nüfus kütüğüne kayıtlıdır. Bu cüzdan Eyüp Nüfus İdaresinden verilmiştir. Bu suret aslı gibidir.

KIZILTOPRAK
Zahide Hanım Mahallesi
9-978

Sadettin Heper'in nüfus cüzdanı sureti (Dr. Harun Korkmaz Arşivi)

Mehmed Sadettin Heper

Müzigimizin Yüzleri

Öğretmenler odasında: Saadet Güldaş, Yalçın Tura, Bekir Sıtkı Sezgin, Hurşit Ungay, Ayhan Turan, Metin Örser, Tülün Korman, Sadettin Heper, Tülin Yakarçelik (Saadet Güldaş Arşivi)

Soldan sağa: Halil Can, Sadettin Heper, Refik Fersan, Nuri Duyguer

İSTANBUL
SADIK SERLİ SARAYI
ŞEB-i ARUS
1954

(Nezih Uzel Arşivi)

